

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

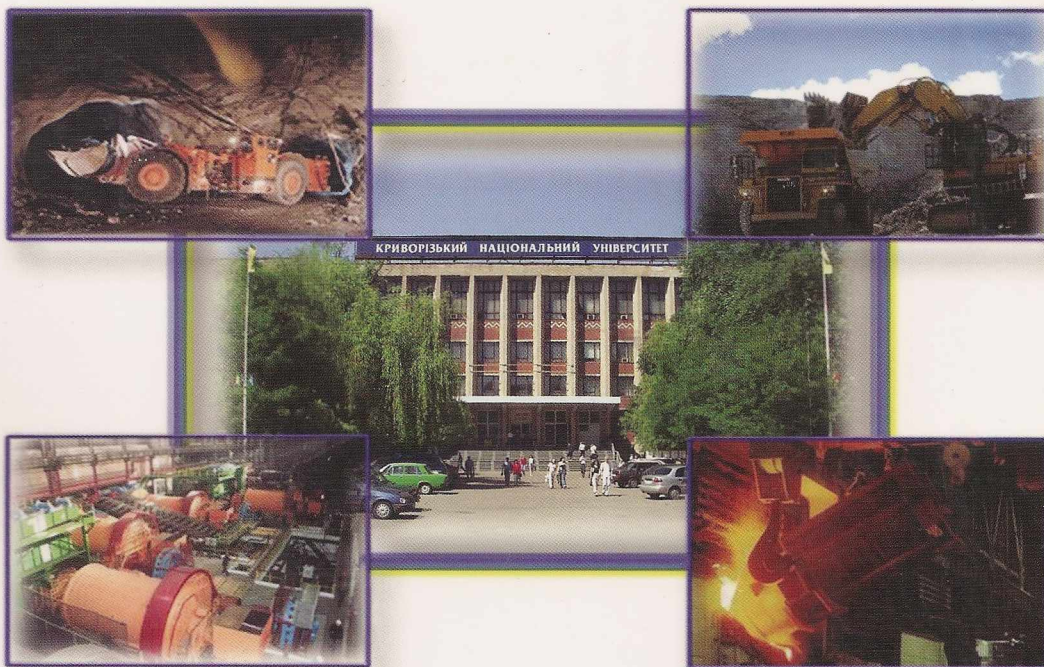
ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Міжнародна науково-технічна конференція

Матеріали конференції

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ
ТА СУСПІЛЬСТВА**

Т о м 2

22-25 травня 2013 року

Кривий Ріг

УДК 37.016(430)

В. А. ГАМАНЮК,

канд. пед. н. доцент кафедри німецької мови і літератури з методикою викладання,

Криворізький педагогічний інститут

ДВНЗ «Криворізький національний університет»,

vitana65@mail.ru

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ БАГАТОМОВНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

У статті розглядаються актуальні для Німеччини форми та методи іншомовного навчання з огляду на багатомовність та полікультурний характер німецького суспільства. До розгляду залучено інтегроване навчання мови та фаху, проектне навчання та контактна педагогіка, які найбільше відповідають сучасним освітнім умовам у Німеччині.

Суспільно-політичні перетворення у більшості країн світу стали причиною посилення уваги до іншомовної освіти. За останні десятиліття багатомовність суспільств колись монокультурних та монолінгвальних країн перетворилася на повсякденність, а потреба у спілкуванні в її умовах спонукала до перегляду підходів до навчання іноземних мов, їх урізноманітнення та розробки концептуальних засад дидактики багатомовності. Показовим у цьому сенсі є досвід Німеччини, країни, яка демонструє оперативне впровадження нових форм і методів іншомовного навчання з огляду на гетерогенний склад як шкільництва, так і дорослого населення країни. Вивчення цього досвіду є доцільним з огляду на суспільні трансформації та збільшення попиту на іноземні мови в Україні.

Мета статті виявити актуальні на сьогодні у системі освіти ФРН форми та методи іншомовного навчання, що спрямовані на використання багатомовності та полікультурності цільових груп.

Задля забезпечення реальної багатомовності учнів, беручи до уваги багатомовність та полікультурність суспільства, а також і гетерогенний склад шкільництва, пропонується переглянути підходи до навчання іноземних мов та ширше використовувати альтернативні традиційним методи та форми іншомовного навчання. Для Німеччини такими є: інтегроване навчання мови і фаху, проектне навчання та контактна педагогіка.

Інтегроване навчання мови і фаху (Content and Language Integrated Learning – CLIL), інакше кажучи навчання фахової дисципліни засобами іноземної мови, використовується у школах Німеччини давно. Словник фахових термінів «Fachlexikon Deutsch als Fremd- und Zweitsprache» вказує на те, що CLIL у європейському просторі використовується як загальне позначення тих контекстів навчання і організації навчального процесу, в яких навчання фахового змісту відбувається принаймні частково будь-якою окрім першої мови учнів.

Для комбінованого навчання іноземної мови та нелінгвістичного фахового змісту, зважаючи на специфіку історичного розвитку, а також і з огляду на кількісні показники, у різних країнах можуть використовуватися різні позначення. Так, у скандинавських країнах – «мовний душ» занурення, імерсійне навчання; у Німеччині частіше використовуються терміни «білінгвальне навчання» (bilingualer Unterricht) або «білінгвальне навчання фахових дисциплін» (bilingualler Sachfachunterricht), у Австрії – «іноземна як робоча мова» (Fremdsprache als Arbeitssprache), у Швейцарії – «мовна імерсія» (Sprachimmersion) [2, с. 38].

Навчальний план тих шкіл, де практикують інтегроване навчання мови і фаху, гарантує учням викладання як мінімум двома мовами. CLIL складається з чотирьох складових, якими є зміст, спілкування, сприйняття / засвоєння культури. Навчання мови відбувається через спілкування та обговорення особливостей культури цільової мови у порівнянні з рідною, а навчання фаху – за рахунок викладеного фахового змісту та його сприйняття і засвоєння. Суттєво, що методика інтегрованого навчання зосереджує увагу на змістовому боці, а не на граматичних явищах. Д. Койль запропонував модель взаємодії різних компонентів інтегрованого навчання мови і фаху, до яких дослідник відносить п'ять вимірів: вимір культури, вимір мови, вимір змісту, вимір оточення та вимір навчання.

У рамках *виміру культури* школярі отримують інформацію про культуру цільової мови і вчать відкритості та толерантному ставленню до інакшості. У межах *виміру мови* зазвичай

переслідуються дві мети: розвиток навичок усного мовлення та сприяння розвитку мовної свідомості. У процесі навчання мови і фаху не приділяється значної уваги лінгвістичним аспектам іноземної мови, тому що вона є насамперед засобом, інструментом навчання. Учні за таких умов вчать іноземної мови і через іноземну мову. *Вимір оточення* акцентує увагу на інтернаціоналізації Європи і ставить на меті забезпечити своїм учням багатомовну освіту, що, в свою чергу, має допомогти у пошуках роботи та адаптації у будь-якому куточку континенту. *Вимір змісту* дозволяє певний зміст вивчати різними мовами, а це дозволяє змінювати перспективу і отримувати інформацію з різних джерел. *Вимір навчання* спрямовується на підготовку учнів до спілкування про зміст, стратегії і стилі навчання. Учні мають у контексті навчання обирати і практикувати ті форми і методи роботи, які є для них найбільш придатними, вони вчать гнучкості, різним соціальним формам роботи.

Інший метод активізації іноземного навчання – проектна робота. У ФРН практикуються контактні проекти (*Begegnungsprojekte*), кореспондентські (*Korrespondentsprojekte*) та текстові (*Textprojekte*) проекти.

Контактні проекти уможливають спілкування з носіями мови у процесі безпосереднього контактного спілкування. Передумовою реалізації таких проектів є чітко визначена тематика та забезпечення учнів мовленнєвими засобами для спілкування. Кореспондентські та текстові проекти, за свідченням дослідників, протікають насамперед у письмовій формі. Реалізація проекту проходить у декілька етапів: спочатку представляється ідея, на її основі визначається тема, мета та складається план реалізації проекту. У центрі уваги проекту – зміст та комунікація.

Проекти часто короткотермінові і мають безпосереднє відношення до реальності. Для іноземних проектів важливо, щоб тема була цікавою для школярів, тоді вони матимуть бажання представити або висловити свою точку зору, а це стимулюватиме до комунікації і використання іноземної мови. Крім того, використовуються різні навчальні стратегії, розвиваються організаторські здібності, навички дидактизації матеріалу тощо.

Контактна педагогіка (*Begegnungspädagogik*) спрямовує зусилля на усунення непорозумінь та запобігання конфліктам через мовні та міжкультурні неточності і помилки. Вона націлена на те, щоб учні отримали автентичний досвід через знайомство, аналіз, обговорення можливих мовних проблем, що ґрунтуються на міжкультурних особливостях, і таким чином підготувати учнів до життя у багатокультурному і багатомовному суспільстві. Гетерогенний склад шкільництва у Німеччині створює широкі можливості для використання контактної педагогіки, а свідоме використання багатомовного середовища для розвитку мовної уваги та толерантності є дієвим інструментом подолання ворожості по відношенню до іноземців не тільки у класах, але й за його межами, у найближчому оточенні та і у суспільстві в цілому.

Отже, навчання іноземних мов у Німеччині спрямоване сьогодні на використання багатомовності та полікультурності цільових груп, а серед найбільш придатних у сфері шкільної освіти вважаються інтегроване навчання мови та фаху (*CLIL*), в межах якого вивчення фахового змісту відбувається засобами іноземної мови, при чому лінгвістичні аспекти залишаються поза увагою, проектна робота, яка ґрунтується на діяльнісному підході до вивчення іноземної мови і розвитку мовленнєвих навичок, а також контактна педагогіка, в межах якої відбувається засвоєння певного міжкультурного змісту, що є передумовою безконфліктної взаємодії в умовах суспільної багатомовності та багатокультурності. Специфіка використання інтегрованого навчання мови і фаху, проектного навчання та контактної педагогіки в українському освітньому контексті через актуальність проблеми для України в умовах білінгвізму, підвищення попиту на іноземні мови та уведення другої іноземної мови вже у системі шкільної освіти становитиме предмет подальших досліджень.

Література

1. Doye P. Mehrsprachigkeit als Ziel schulischen Unterrichts / P. Doye // *Neue Wege im Fremdsprachenunterricht* / [Ch. Edelhoff]. – Hannover, 2001. – S. 53.
2. *Fachlexikon Deutsch als Fremd und Zweitsprache* / [H. Barkowski, H. J. Krumm]. – Tübingen; Basel: A. Franke Verlag, 2010. – 370 S.